

Тема 1. Теоретичні основи країнознавства.

- Функції та особливі методи досліджень країнознавства.
 - Провідні наукові школи країнознавства.
 - Різновиди країнознавства.
 - Ключові складові типового плану країнознавчої характеристики
-

Методи наукових досліджень, що використовуються в країнознавстві

- Статистичний.
- Математичний.
- Моделювання.
- Системний аналіз.
- Наукової систематизації.
- Районування.
- Парадигм.
- Картографічний.
- Регіональний.
- Історичний.
- Порівняльний метод

Різновиди країнознавства

✓ Географічне.

- фізико-географічне,
- економіко-географічне,
- політико-географічне,
- історико-географічне,
- воєнно-географічне,
- медико-географічне

✓ Лінгвістичне.

✓ Країнознавчі міжнародні дослідження.

✓ Туристичне.

Теорія географічного детермінізму: XVIII – XIX ст., перебільшення або абсолютизація географічного середовища в розвитку суспільства. Прихильники теорії: німецькі географи Карл Ріттер (1779-1859), Фрідріх Ратцель (1844-1904), Альфред Гетнер (1869-1941), американці Елен Сімпл (1863-1932), Гріффін Тейлор (1880-1963), французи Монтеск'є (1689-1755), Жан-Жак Реклю (1830-1905). Теорія існувала і у XIX-XX ст. під назвою енвіронменталізм (від англ. - середовища).

Географічний нігілізм (географічний волюнтаризм). Певний час мав вплив в західній географії, але найбільш характерний для радянської науки («ми не можемо чекати милості від природи, взяти їх у неї – наше завдання»).

Теорія районування: стоїть в основі сучасного географічного країнознавства – визнання об'єктивного існування суспільно-географічних районів, наявності цілісної території як важливої ознаки району, визнання району як системи регіонів нижчого ієрархічного рангу, урахування комплексності району. Сюди ж входять еволюційні вчення, вчення про ноосферу, про природокористування, про природно-територіальний комплекс, суспільно-географічне положення, суспільний (зокрема міжнародний) поділ праці, про розміщення і територіальну організацію суспільства й господарства (ТОСГ).

Німецька школа описового державознавства: зародилася в XVII-XVIII ст. Характерними рисами був слабкий просторовий аналіз і перевантаженість фактами. Студенти заучували напам'ять відомості про країни, міста, населення, господарство, державний устрій, армію.

До німецької школи відносять Александра Гумбольдта (1769-1859), якого вважають фундатором наукового країнознавства, автором порівняльного методу в країнознавстві. Основними об'єктами його дослідження були Центральна та Південна Америка (Венесуела, Куба, Колумбія, Еквадор), Урал, Алтай, Каспійське море.

Антропогеографію було засновано у середині XIX ст. німецьким вченим Ратцелем (вивчення розселення у зв'язку з відмінностями навколишнього середовища, спосіб життя людей, що складається у процесі розселення). Антропогеографія була заборонена з політичних причин в СРСР. Науку звинуватили в тому, що вона переносила природні закони боротьби в біологічному світі на людське суспільство.

Французька школа географії людини: засновник Відаль де ла Бланш (1845-1918). Визначальною рисою є гуманістичний підхід, в якому першорядна роль відводиться людині. Інша ознака – видатне мистецтво опису. Це не були чіткі, обґрунтовані схеми характеристики території. Обиралися лише вражаючі деталі. Основним предметом дослідження був спосіб життя, в ході адаптації людини до природи, діяльність людини в ландшафті. Вихідцями цієї школи були Реклю (багатотомник «Нова всесвітня географія», «Земля і люди») та Мечников «Цивілізація і великі історичні ріки», 1889р., Кропоткін (праці про освоєння Сибіру, північних морів).

«Економічна географія» сформувалася у 20-30-ті рр. ХХ ст. в СРСР - одна з найпотужніших шкіл. Розроблялися основні категорії: територіальний (географічний поділ праці), економічний район, економіко-географічне положення, економічні карти.

«Суспільна географія» в США: в основі лежала теорія географічного детермінізму.

Типовий план країнознавчої характеристики

- ✓ Загальний політичний, економічний і соціальний імідж країни у світовому контексті.
- ✓ Герб, прапор, гімн держави.
- ✓ Площа, населення, столиця.
- ✓ Географічне положення, територіально-адміністративний поділ.
- ✓ Державний і політичний лад.
- ✓ Історико-географічні особливості розвитку.
- ✓ Природа, її раціональне використання і охорона.
- ✓ Населення, його рівень життя, етнічна специфіка державотворчої нації (націй).
- ✓ Релігія. Соціальна політика країн.
- ✓ Господарство, його галузева, міжгалузева і територіальна структура – промислові міжгалузеві комплекси, агропромисловий комплекс, транспортний комплекс, туристичний комплекс, зовнішньоторговельний, валюта. Інші.
- ✓ Культура: традиції і сучасність.
- ✓ Внутрішні відмінності, суспільно-географічні райони і найбільші міста.
- ✓ Загальногосподарські і компонентно-територіальні виклики.
- ✓ Можливості подальшого соціально-економічного розвитку.